ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ, ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
«ՎԱՆԱՁՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Հաստատված է ամբիոնի նիստում

Մանկավարժություն և հոգեբանություն
ամբիոնի անվանումը

Ամբիոնի վարիչ _Լ.Բաղդասարյան_ /Ա.Ա.Հ/

Արձանագրություն № _18_

«_08_» _05_ 2024_ թ.

_ ՄՀ/բ-044 Սոցիալական աշխատանքի մեթոդների պրակտիկում_
_ ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ
Դասից, դասընթացի անվանում

ՈՒՍՈՒՄՆԱՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՓԱԹԵԹ

Մասնագիտություն՝ 011301.00.6 ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ
/դասից, մասնագիտության լրիվ անվանումը/

Կրթական ծրագիր՝ 011301.03.6 ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ
/դասից, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/

Որակավորման աստիճան՝ __ մանկավարժության բակալավր ____
/բակալավր, մագիստրատուրա/

Ամբիոն՝ _մանկավարժություն և հոգեբանություն_
/ամբիոնի լրիվ անվանումը/

Ուսուցման ձևը՝ ___հեռակա___________________________
/առկա, հեռակա/

Կուրս/կիսամյակ հեռակա ___3-րդ կուրս, 6-րդ կիսամյակ__

Դասախոս(ներ)՝ _ մ.գ.թ., դոցենտ_**Զ. Գրիգորյան** _____________
/անուն, ազգանուն/

Էլ. հասցե/ներ **_grigzara@yahoo.com**________________

Վանաձոր - 2024 թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1.	Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում	3
2.	Դասընթացի նպատակը և խնդիրները	3
3.	Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները	4
4.	Դասընթացի կրթական վերջնարդյունքները	5
5.	Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների	7
6.	Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը	8
7.	Ուսումնական աշխատանքները տեսակները	8
8.	Դասավանդման մեթոդներ.	11
9.	Ուսումնառության մեթոդները	11
10.	Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը	13
11.	Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ.	14
12.	Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ.	16
	12. 1. Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ..................	16
	12. 2. Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ.	19
	12. 3. Լաբորատոր աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ.	
	12. 4. Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ	
13.	Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում.	
14.	Գնահատում.	25
	14. 1. Ուսանողների գիտելիքների	

ստուգում. . . . .
14. 2. Հարցաշար. . . . .
14. 3. Գնահատման չափանիշներ. . . . .
15. Դասընթացի համառոտ նկարագրիչ. 27

ԲԱՑԱՏՐԱԳԻՐ

1. Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում[1].

«Սոցիալական աշխատանքի մեթոդների պրակտիկում» դասընթացը կարևորվում է սոցիալական մանկավարժության բնագավառում մասնագետների պատրաստման գործընթացում, ներառված է 011301.03.6 ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ կրթական ծրագրի ուսումնական պլանի «Ընդհանուր մասնագիտական» կրթամասում:

2. Դասընթացի նպատակը և խնդիրները.

- *Դասընթացի նպատակն է* ուսումնասիրել սոցիալական աշխատանքի հետազոտման մեթոդները և վերջիններիս հանդեպ միջամտություն իրականացնելու շրջանակները, ապա ապահովել ուսանողներին այն մասնագիտական գիտելիքներով, հմտություններով և կարողություններով, որոնք անհրաժեշտ են բնակչության տարբեր խոցելի խմբերի հետ պրոֆեսիոնալ սոցիալ-մանկավարժական աշխատանքի իրականացման ընթացքում:

- *Դասընթացի խնդիրներն են*

✓ ուսանողներին գաղափար տալ սոցիալական աշխատանքի մեթոդների վերաբերյալ;

✓ ձևավորել պատկերացումներ հանրության տարբեր խմբերում անցկացվող սոցիալական աշխատանքի մեթոդների մեխանիզմների վերաբերյալ;

✓ շահառուին մատուցվող հոգեսոցիալական օգնության ցուցաբերման և խնդրի բացահայտման կարողությունների ձեռքբերում;

✓ հանրության տարբեր շերտերի հետ սոցիալական աշխատանքի պրակտիկայում հեռանկարային սոցիալ-մանկավարժական տեխնոլոգիաների կիրառման հմտությունների զարգացում:

3. Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները

«Սոցիալական աշխատանքի մեթոդների պրակտիկում» դասընթացին մասնակցելու նախապայմանն այն է, որ ուսանողներն ընդհանուր գիտելիքներ ունենան սոցիալական աշխատանքի հիմունքներից, սոցիալական քաղաքականությունից, սոցիոլոգիայից

4. Դասընթացի կրթական վերջնարդյունքները

Դասընթացը ձևավորում է հետևյալ կրթական վերջնարդյունք(ներ)ը.

Գիտելիք

[1] Ներկայացվում է դասընթացի կարևորությունը տվյալ կրթական ծրագրի խնդիրների լուծման հարցում և տեղը ուսումնական պլանում ըստ կրթաբլոկների

✓ Տիրապետում է շահառուների հետ անցկացվող աշխատանքի խնդիրներին, մեթոդներին, տեխնոլոգիաներին:

✓ Ունի անհրաժեշտ գիտելիքներ հասարակության տարբեր շերտերի զարգացման առանձնահատկությունների վերաբերյալ:

✓ Տիրապետում է շահառուների հետ տարվող սոցիալական աշխատանքի սոցիալ-մանկավարժական տեխնոլոգիաներին, փաստաթղթերի վերլուծությանը

Հմտություն

✓ Կարողանում է ցուցաբերել սոցիալ-հոգեբանական օգնություն

✓ Ճիշտ է պլանավորում և կազմակերպում ծառայության աշխատանքը

✓ Յուրացված գիտելիքը տրամաբանորեն եւ հետեւողականորեն ներկայացնելու,

✓ Առարկայի մեթոդները եւ տեխնոլոգիաները ճիշտ օգտագործելու,

Կարողություն

✓ Կարողանում է ապահովել սոցիալական պաշտպանություն, օգնություն և աջակցում, ինչպես նաև տրամադրել սոցիալական ծառայություններ շահառուներին:

✓ Կարողանում է օգնել այցելուին՝ ներգրավելով համապատասխան մասնագետների, մոբիլիզացնելով սեփական ներուժը, ինչպես նաև այցելուի ֆիզիկական, հոգեբանական և սոցիալական:

✓ Ճիշտ է պլանավորում և կազմակերպում ծառայության աշխատանքը:

✓ Յուրացված գիտելիքը տրամաբանորեն եւ հետևողականորեն ներկայացնելու,

✓ Առարկայի մեթոդները եւ տեխնոլոգիաները ճիշտ օգտագործելու,

✓ Տվյալ առարկայական ոլորտում հետազոտությունների արդյունքները գնահատելու կարողություններ:

Դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողը ձեռք կբերի հետևյալ կոմպետենցիաները.

Դասընթացի ուսուցման գործընթացը ուղղված է հետևյալ

-ընդհանրական գործիքային կոմպետենցիաների (այսուհետ ԳԿ) ձևավորմանը.

- վերլուծելու և սինթեզելու ունակություն,
- կազմակերպելու և պլանավորելու ունակություն,
- հենքային և ընդհանուր գիտելիքներ,
- մասնագիտական ոլորտի գիտելիքների հիմունքներ,
- տեղեկատվությունը կառավարելու ունակություն,
- մանկավարժական խնդիրների լուծում,
- որոշումների ընդունում:

-ընդհանրական միջանձնային կոմպետենցիաների (այսուհետ ՄՁԿ) ձևավորմանը.

- քննադատական վերլուծության և ինքնաքննադատման ունակություն,
- թիմային աշխատանք,
- միջանձնային ունակություններ,
- միջառարկայական թիմում աշխատելու ունակություն,
- այլ ոլորտների փորձագետների հետ շփվելու ունակություն,
- բազմաձնության և բազմամշակութայնության ընդունում,
- միջազգային միջավայրում աշխատելու ունակություն,
- բարոյական արժեքներ:

ընդհանրական համակարգային կոմպետենցիաների (այսուհետ ՀԳԿ) ձևավորմանը:

- գիտելիքները գործնականում կիրառելու կարողություն,
- հետազոտություններ կատարելու ունակություններ,
- սովորելու ունակություն,
- նոր իրավիճակներին հարմարվելու ունակություն,
- նոր գաղափարներ առաջ քաշելու (ստեղծագործելու) ունակություն,
- առաջնորդի հատկություններ,
- ինքնուրույն աշխատելու ունակություն,
- նախագծեր մշակելու և դրանք կառավարելու ունակություն,
- նախաձեռնողականություն և ձեռներեցություն,
- որակի կարևորության գիտակցում,
- հաջողության ձգտում:

առարկայական (մասնագիտական) կոմպետենցիաների (այսուհետ ԱԿ) ձևավորմանը:

- դրսևորել մասնագիտության պատմության և հիմունքների իմացություն,
- հստակ հաղորդել ստացված հենքային գիտելիքները,
- համապատասխան համատեքստում ընկալել և մեկնաբանել նոր տեղեկատվությունը,
- ցուցաբերել առարկայի ընդհանուր կառուցվածքի և առանձին մասերի միջև կապերի իմացություն,
- հասկանալ և օգտագործել քննադատական վերլուծության տեսությունների զարգացման մեթոդները,

- ցուցաբերել ուսումնասիրման ոլորտում հետազոտությունների որակի իմացություն,
- դրսևորել ժամանակակից խոր գիտելիքներ մասնագիտական ոլորտում,
- քննադատորեն գնահատել և մեկնաբանել տեսության ու պրակտիկայի նորագույն ձեռքբերումները,
- տիրապետել ինքնուրույն հետազոտության մեթոդներին և կարողանալ մեկնաբանել հետազոտության արդյունքները,
- ունակ լինել ուրույն, թեկուզ և փոքր ներդրում կատարելու տվյալ առարկայական ոլորտում,
- ցուցաբերել ինքնուրույնություն և ստեղծագործական մոտեցում տվյալ առարկայական ոլտում գործունեություն ծավալելիս,
- տիրապետել տվյալ մասնագիտական մակարդակում պահանջվող կոմպետենցիաներին:

Դասընթացի ընթացքում կիրականանա ծրագրի ավարտական պահանջներով նախատեսված հետևյալ ուսուցչական կոմպետենցիաների զարգացումը.

- հանձնառություն սովորողների առաջադիմության և ձեռքբերումների նկատմամբ (Ու1),
- ուսուցման ժամանակակից մեթոդները և տեխնոլոգիաները ուսումնասիրելու, ներդնելու կարողություն (Ու2),
- առարկայական գիտելիքներին տիրապետելու կարողություն (Ու4),
- ուսուցման բարենպաստ միջավայր ստեղծելու կարողություն (Ու5),
- ժամանակը արդյունավետ օգտագործելու հմտություն (Ու6),
- սեփական գործունեության արդյունքները գնահատելու և վերլուծելու կարողություն (Ու7),
- մասնագիտական կատարելագործման անհրաժեշտության գիտակցում (Ու8):

5. Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների[2].

[2] Նշվում է, թե տվյալ դասընթացի յուրացման, ամփոփման արդյունքում ձեռքբերված գիտելիքները, հմտությունները և կարողությունները աշխատաշուկայի որ բնագավառներում և ոլորտներում կարող է

«Սոցիալական աշխատանքի մեթոդների պրակտիկում» դասընթացից ձեռք բերված գիտելիքներն և հմտությունները շրջանավարտը կարող է կիրառել մասնագիտական գործունեության ընթացքում, տարբեր սոցիալական խմբերի հետ աշխատանքում և մանկավարժության բնագավառում գիտական հետազոտություններ կատարելու նպատակով:

6. Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը

Չափանիշ	Առկա ուսուցման համակարգ	Հեռակա ուսուցման համակարգ
Դասընթացի ընդհանուր աշխատատարությունը (կրեդիտ /ընդհանուր ժամաքանակ)		5 կրեդիտ/150 ժամ

Աշխատանքի տեսակը	ժամաքանակ	ժամաքանակ
Դասախոսություն		8
Գործնական աշխատանք		10
Սեմինար պարապմունք		
Լաբորատոր աշխատանք		
Ինքնուրույն աշխատանք		132
Ընդամենը		150
Ստուգման ձևը (ստուգարք/ ընթացիկ քննություն/ հանրագումարային քննություն)		քննություն

7. <u>Ուսումնական աշխատանքների տեսակները</u>[3] .

- **Դասախոսությունը** դասախոսի կողմից դասընթացի ծրագրի շրջանակներում գիտական-տեղեկատվական թեմայի վերաբերյալ տրամաբանորեն կառուցված, հետևողական ու պարզ խոսքի շարադրանքն է, որի նպատակն է ուսանողին տալ համապարփակ գիտելիքներ: Դասախոսը վերլուծում, մեկնաբանում է թեմայի առավել կարևոր, դժվար ընկալելի, հանգուցային հարցերը: Դասախոսությունը ուսանողի առջև ուրվագծվող գիտական մի ճանապարհ է, որը նա կարող է միայն անցնել գիտական գրականության ընթերցանության, ուսումնական բնույթի այլ

շրջանավարտը կիրառել

[3] Թողել այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

պարապմունքների և ինքնուրույն կատարած աշխատանքների շնորհիվ: Դասախոսը պետք է խթանի ուսանողի ակտիվ իմացաբանական գործունեությունը, նպաստի նրանց ստեղծագործական մտածողության ձևավորմանը: Ուսանողը նույնպես պետք է լինի դասախոսության ակտիվ մասնակից: Ուսանողը դասախոսությանը ներկայանալուց առաջ պետք է ծանոթացած լինի տվյալ դասին ներկայացվող թեմային, որպեզի կարողանա մասնակցել ուսումնական գործընթացին:

- **Գործնական աշխատանքների** ժամանակ ուսանողը կատարում է լսարանային աշխատանք՝ դասախոսի անմիջական ղեկավարման ներքո: Գործնական պարապմունքները անցկացվում են գործնական խնդիրների լուծման, առաջադրանքների իրականացման, թեստերի, իրավիճակային վերլուծությունների, գործարար խաղերի, խմբային աշխատանքների, տնային առաջադրանքների, ուղեղային գրոհների, ինտերակտիվ ուսուցման միջոցով՝ տեսական գիտելիքները կիրառելու, գործնական ունակությունների և հմտությունների ձեռքբերման և ամրապնդման նպատակով: Դասախոսն առաջադրում է գործնական պարապմունքների թեման, նպատակը, խնդիրները, այն հարցերը, որոնք պետք է լուծել գործնական պարապմունքի ընթացքում, գործնական պարապմունքի անցկացման մեթոդները և պատասխանում է ուսանողների տված հարցերին:
- **Սեմինար պարապմունքները** խմբային պարապմունքների հիմնական տեսակներից է, որի ընթացքում ուսանողը սովորում է բանավոր շարադրել նյութը, պաշտպանել իր տեսակետները և եզրահանգումները: Սեմինարի ընթացքում ուսանողները քննարկում, պատասխանում են թեման, զեկույցները և ռեֆերատները, որոնք հանձնարարել է դասախոսը:

Սեմինարին պատրաստվելու համար անհրաժեշտ է ուսումնասիրել հիմնական և լրացուցիչ գրականություն տվյալ թեմայով: Գրականության ուսումնասիրությունից և համառոտագրումից հետո պետք է կազմել պլան՝ բանավոր պատասխանի համար, ապա մտածել ելույթի բովանդակությանհարցադրումների և պատասխանների մասին:

- **Լաբորատոր աշխատանքները** նպաստում են տեսական նյութի առավել լավ յուրացմանը և ամրապնդմանը: Լաբորատոր աշխատանքները նպատակ ունեն ամրապնդելու ուսումնասիրվող թեմաների տեսական դրույթները, ուսանողներին

ուսուցանելու փորձարարական հետազոտությունների մեթոդները, հաղորդելու ինքնուրույն վերլուծության, տվյալների ամփոփման, լաբորատոր սարքավորումների, համակարգիչների, սարքերի, էլեկտրոնային ծրագրերի հետ աշխատելու փորձ և հմտություններ: Լաբորատոր աշխատանքն անցկացման համար ուսանողը պարտավոր է ուսումնասիրել թեմային վերաբերող տեսական նյութը (դասախոսություն, համապատասխան գրականություն) և փորձի, հետազոտության մեթոդոլոգիան:

Դասախոսի հսկողությամբ ուսանողը իրականացնում է փորձը, հետազոտությունը, գրանցում է արդյունքները և կատարում (գրանցում) համապատասխան եզրակացություն

• **<u>Ինքնուրույն աշխատանքը</u>** ուսանողների ուսումնական, գիտահետազոտական աշխատանքն է, որն իրականացվում է դասախոսի առաջադրանքով և մեթոդական ղեկավարությամբ, բայց առանց նրա անմիջական ղեկավարության:

Ինքնուրույն աշխատանքի տեսակներն են[4]`

▪ **<u>Ռեֆերատ</u>** – ուսանողների ինքնուրույն գրավոր, որտեղ ուսանողը շարադրում է որևէ հարցի կամ թեմայի էությունը` հենվելով գրական աղբյուրների վրա (դասագրքեր, ձեռնարկներ և այլն):

<u>Գործարար խաղեր</u> – պայմանական իրավիճակներում սոցիալ-տնտեսական համակարգերի և մարդկանց մասնագիտական գործունեության կառավարման գործընթացների նմանակեղծային մոդելավորում` առաջացող հիմնախնդիրների ուսումնասիրման և լուծման նպատակով:

▪ **<u>Էսսե</u>** – արձակ ստեղծագործություն` քննադատության և լրագրության ժանրի որևէ խնդրի ազատ վերլուծություն:

▪ **<u>Կլոր սեղան</u>** – ինքնուրույն աշխատանքի ձևին բնորոշ է թեմատիկ բանավեճի համադրումը խմբային աշխատանքի հետ:

▪ **<u>Կոնկրետ իրավիճակների վերլուծություն</u>** – ուսանողների ակտիվ գործունեության կազմակերպման ամենաարդյունավետ և տարածված ձևերից մեկն է, որը զարգացնում է մասնագիտական և կեցությանը վերաբերող տարբեր հարցերի վերլուծության կարողությունը:

---

[4] Թողել այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

▪ <u>Նախագծերի մեթոդ</u> – ուսումնաճանաչողական, ստեղծագործական կամ խաղային համատեղ գործունեության տեսակ է, սովորող-գործընկերների միջև, որոնք ունեն ընդհանուր նպատակ և համաձայնեցված միջոցներ՝ ուղղված որևէ խնդրի լուծման կամ որոշակի արդյունքի ձևակերպման:

▪ <u>Հարցի նախապատրաստման մոդել</u> – կամավորության սկզբունքով ընտրված ուսանողն իր նախընտրած հակիրճ ձևով նախապատրաստում է տվյալ առարկայից քննության կամ ստուգարքի հարցերի իր պատասխանների փաթեթը: Քննությունից (ստուգարքից) 1 շաբաթ առաջ նա հանձնում է փաթեթը դասախոսին, որը ստուգում է այդ նյութերը և որոշում դրանց համապատասխանությունը տվյալ առարկայի բովանդակությանը:

▪ <u>Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում</u> – նոր տեղեկատվական տեխնոլոգիաները կարող են օգտագործվել հետևյալ նպատակներով՝ համացանցում անհրաժեշտ տեղեկատվության որոնման համար, երկխոսություն համացանցում, թեմատիկ ցանցային էջերի օգտագործում:

▪ <u>Աշխատանքային տետր</u> – նախատեսված է ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքների համար և թույլ է տալիս գնահատել ուսումնական նյութի յուրացման աստիճանն ուսանողների կողմից:

▪ <u>Զեկույց</u> – որևէ գիտական կամ հետազոտական թեմայի շուրջ կատարած եզրակացությունների, ստացած արդյունքների ներկայացում ուսանողի կողմից:

▪ <u>Հարցազրույց</u> – վերահսկողության միջոց, որը կազմակերպվում է որպես տարիքային զրույց դասավանդողի և ուսանողների միջև՝ կապված այնպիսի թեմայի հետ ինչպիսին կարգապահությունն է, և նախատեսված է հստակեցնել ուսանողների գիտելիքների շրջանակը կոնկրետ թեմայի, հարցի վերաբերյալ:

8. Դասավանդման մեթոդներն են՝[5] հիմնահարցային դասախոսություն, դասախոսություն-երկխոսություն, դասախոսություն-քննարկում, սեմինար-բանավեճ, գործնական աշխատանք՝ անհատական աշխատանք, գործնական աշխատանք՝ խմբային աշխատանք, իրավիճակային խնդիրների վերլուծություն:

9. Ուսումնառության մեթոդներն են[6]՝ մտքերի քարտեզագրում, թիմային

---

[5] Ներկայացված են օրինակներ: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:
[6] Ներկայացված են օրինակներ: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

քննարկում, իրադրությունների վերլուծություն, փորձի/հետազոտության արդյունքների վերաբերյալ եզրակացության ներկայացում:

10. Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը` ըստ բաժինների և թեմաների[7].

հ/հ	Թեմա (բաժին)	Ուսումնական աշխատանքի ժամաքանակն ըստ տեսակների				
		դասախոսություն	սեմինար պարապմունք	գործնական աշխատանք	լաբորատոր աշխատանք	ինքնուրույն աշխատանք
1.	ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԴԵՐԸ ԵՎ ՏԵՂԸ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՈՒՄ	2		2		
2.	ՓԱՍՏԱԹՂԹԵՐԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ	2		2		
3.	ՈՐԱԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑԻ ՄԵԹՈԴ	2		2		
4.	ՀԱՐՑՈՒՄ, ԱՆԿԵՏԱՎՈՐՈՒՄ			2		
5.	ԴԵՊՔԻ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ՄԵԹՈԴԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ	2		2		
ԸՆԴԱՄԵՆԸ		**8**		**10**		

11. Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ

հ/հ	Անվանումը/հեղինակ	Հրատարակության տարի
Պարտադիր գրականություն (ՊԳ)		

[7] Նման է օրացուցային պլանին

1.	Պարտադիր 1. Формасова, Г. С. Методы социальной работы с детьми и семьями группы риска [Электронный ресурс] / Г. С. Формасова. - М.: Лаборатория книги, 2010. - 57 с. - . Режим доступа: http://www.biblioclub.ru/index.php?page=book&id=88259 2. Холостова, Е. И. Социальная работа с дезадаптированными детьми [Электронный ресурс] : учебное пособие / Е. И. Холостова. - М.: Дашков и Ко, 2012. - 271 с. - 978-5-394-01655-4. Режим доступа: http://www.biblioclub.ru/index.php?page=book&id=112233 3. Мардахаев Л.В. Социальная педагогика.- М.: Гардарики , 2011 4. Акатов Л.И. Социальная реабилитация детей с ограниченными возможностями здоровья. Психологические основы: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. - 368 с. 5. Аксенова Л.И. Правовые основы специального образования и социальной защиты. - 1997. - №1. 6. Дементьева И.Ф. Негативные факторы воспитания детей в неполной семье // Социологические исследования, 2001 г., №11 7. Крайг Г. Психология развития / Крайг Г., Бокум Д. – СПб.: Питер, 2006 г. 8. Медведева Г.П. Этика социальной работы: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2009 г. – 208 с. 9. Методика и технологии работы социального педагога: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений /Б.Н. Алмазов, М.А. Беляева, Н.Н. Бессонова и др.; Под ред. М.А. Галагузовой, Л.В. Мардахаева. – М.: «Академия», 2007 г. – 192 с. 10. Нарыкова И.Н., Волохова А.Е. Групповые формы работы с семьей и детьми как одно из направлений деятельности центра // Работник социальной службы. – 2001 г. – №1. – 78–82 с. 11. Николаева Я.Г. Воспитание ребенка в неполной семье: организация педагогической и социальной помощи неполным семьям: пособие для психологов и педагогов / Я.Г. Николаева. – М: Владос, 2006 г. 12. Павленок П.Д. Технологии социальной работы в различных сферах жизнедеятельности: учебное пособие / П.Д. Павленок. – М.: «Дашков и Ко», 2004 г. 13. Психология социальной работы / О.Н. Александрова, О.Н. Боголюбова, Н.Л. Васильева и др.; Под общ. ред. М.А. Гулиной. – СПб.: Питер, 2007 г. – 352 с.: ил. 14. Сорочинская Т.В., Арсенова Л.А. “Особый" ребенок в центре внимания. // Коррекционная	

	педагогика. - 2006. - № 5, с.68 - 70. 15.	
Լրացուցիչ գրականություն(ԼԳ)		
1.	16. Акатов Л.И. Социальная реабилитация детей с ограниченными возможностями здоровья. Психологические основы: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003, с.59 - 65, 138 - 153. 17. Басов И.Ф. Основы социальной работы. - М.: Издательский центр “Академия”, 2004, с.162 - 185, 208. 18. Зубкова Т.Е. Организация и содержание работы по социальной защите женщин, детей, семей. - М.: Издательский центр “Академия”, 2003, с.152 - 156, 206 - 213. 19. Концептуальные основы государственной политики по социальной интеграции детей с ограниченными возможностями. // Отечественный журнал социальной работы. - 2006. - № 3, с.11 - 16. 20. Маллер А.Р. Социальное воспитание и обучения детей с отклонениями в развитии. - Москва, 2000 21. Боровая Л.П. Социально-психологическая помощь семьям, имеющих тяжело больных детей. // Социально-педагогическая работа. - 1998. - №6. - С.59 22. Маллер А.Р. Ребенок с ограниченными возможностями: Книга для родителей. М.: Педагогика - Пресс, 1996. - 80 с. 23. Мастюкова Е.М., Московкина А.Г. Они ждут нашей помощи. М.: Педагогика, 1991. - 160 с. 24. Медицинская, социальная, профессиональная реабилитация больных и инвалидов: Материалы международной научно-практической конференции 29 - 31 октября 1996 г. Под редакцией Э.И. Збровского, 1998. - 352с. 25. Новые реабилитационные технологии социальной адаптации и интеграции детей с ограниченными возможностями здоровья: /Под ред.В.А. Бронникова, А.С. Сунцовой / ГОУ ВПО "УдГУ". Ижевск, 2010. - 238 с. 26. Основы социальной работы: Учебник. Под редакцией П.Д. Павленок. М.: ИНФРА - М, 1998. - 368 с. 27. Питерси М., Трилор Р. Программа ранней помощи детям с отклонениями в развитии "Маленькие ступеньки". Мн.: Издательство БелАПДИ, 1999. - 150 с.	

	28. Первый периодический доклад по осуществлению положений Конвенции ООН о правах ребенка. // Образование и воспитание. - 1999. - №6. - С.3-45. 29. Репринцева Г.И. Игротерапия как метод психологической реабилитации детей с ограниченными возможностями. // Вестник психосоциальной и коррекционно-реабилитационной работы. - 1997. - №1. - С.52-61. 30. Российская энциклопедия социальной работы. Т.1. Под ред.А.И. Панова, Е.И. Холостовой. М.: Институт социальной работы, 1997. - 364 с. 31. Смирнова Е.Р. Толерантность как принцип отношения к детям с ограниченными возможностями. // Вестник психосоциальной и коррекционно-реабилитационной работы. - 1997. - №2. - С.51-56. 32. Социальная работа с инвалидами: Настольная книга специалиста. Под. Ред.Е.М. Холостовой. М.: Институт социальной работы, 1996. - 210 с.	
Համացանցային տեղեկատվական պաշարներ (ՀՏՊ)/ Էլեկտրոնային աղբյուրներ (ԷԱ)		
1.	Зимняя И.А. Педагогическая психология.// http://psychlib.ru/mgppu/zim/zim-001-.htm	
2.	Гамезо М., Петрова Е., Орлова Л. Возрастная и педагогическая психология// http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Pedagog/gamez/index.php	
3.	Возрастная и педагогическая психология (краткий текст лекций)// http://www.superinf.ru/view_helpstud.php?id=216	
4.	Давыдов В. В. и др. Возрастная и педагогическая психология.// http://elib.gnpbu.ru/text/vozrastnaya-pedagogicheskaya- psihologiya_petrovskogo_1979/go,0;fs,1/	
5.	Петровский А.В. Возрастная и педагогическая психология// http://www.klex.ru/gak	
6.	Педагогическая психология// http://www.syntone.ru/library/books/content/3318.html?current_book_page=2	

12. Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ

12.1 Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ

հ/հ	*Թեմա*	Ուսումնասիրվող հարցեր	*Ժամա քանակ*	Գրականություն[8]
1.	**Հետազոտությունների դերը եվ տեղը սոցիալական աշխատանքում:**	1. Սոցիալական աշխատանքի մեթոդների դասակարգում 2. Մեկանգամյա հետազոտություն: 3. Կրկնակի հետազոտություն: 4. Սոցիոլոգիական հետազոտություններ:	**2**	
2.	**Փաստաթղթերի վերլուծություն**	1. Հասկացություն փաստաթղթերի մասին և դրանց տեսակները: 2. Կենսագրական մեթոդ 3. Կոնտենտ-վերլուծություն: 4. Հարցազրույցների վարման ընթացակարգը և տեխնիկաները:	**2**	
3.	**Որակական հարցազրույցի մեթոդ**	1. Հարցազրույցի մեթոդի առանձնահատկությունները և կիրառությունը: 2. Նախապատրաստական և անկախ հարցազրույցներ: 3. Խորին հարցազրույց: Թեմատիկ հարցազրույց: Բանավոր պատմություններ: Գնահատող հարցազրույցներ: Ֆոկուսավորված հարցազրույց: 4. Հարցազրույցի մեթոդի կիրառությունը պրակտիկայում: 5. Հարցազրույցի հարցերի ձևավորման սկզբունքներն ըստ Պ. Լազարսֆելդի: 6. Որակական հարցազրույցների արդյունքների վերլուծությունը և հաշվետվության մշակումը	**2**	
4.	**Հարցում, անկետավորում**	1. Հարցումները և դրանց տեսակները: 2. Ամբողջական հետազոտություն, հիմնական զանգվածի հետազոտություն, մենագրական (մոնոգրաֆիկ) հետազոտություն և ընտրական հետազոտություն: 3. Փորձագետների հարցում: Անկետավորում	**2**	
5.	**Դեպքի հետազոտական մեթոդաբանություն**	1. Դեպքի հետազոտական մեթոդաբանության պատմությունը: 2. Դեպքի հետազոտական մեթոդաբանության բնութագիրը: 3. Դեպքի սահմանումը և դրա բնութագրիչները: 4. Դեպքի հետազոտության տեսակները: 5. Դեպքի հետազոտության արդյունքների վերլուծությունը և ներկայացումը: 6. Դեպքի հետազոտության մարտավարությունները հետազոտության որակի բարձրացման հարցում:	**2**	

[8] Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

12. Գնահատում

Համալսարանում գործում է բակալավրիատի, մագիստրատուրայի և ասպիրանտուրայի ուսանողների գիտելիքների պարբերական ստուգման և գնահատման բազմագործոնային համակարգ, որի կիրառման հիմնական նպատակներն են՝

- կազմակերպել ուսումնառության համաչափ աշխատանքային գործընթաց, ապահովել գիտելիքների համակողմանի ստուգում, խթանել ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքը,
- իրականացնել ինքնուրույն առաջադրանքների, ընթացիկ ստուգումների (ստուգարքներ և քննություններ), ուսումնական գործընթացի այլ բաղադրիչների հաշվառում հետադարձ կապի արդյունավետ մեխանիզմների ներմուծման միջոցով՝ ի նպաստ ուսումնառության գործընթացի բարելավման:

Համալսարանում գնահատման գործընթացը կանոնակարգվում է համաձայն գործող կարգի[9]:

12.2. Գիտելիքների ստուգման և գնահատման բաղադրիչներն են՝

- գործնական (սեմինար) և լաբորատոր աշխատանքների ընթացքում նրա ակտիվության և հմտությունների հաշվառում և գնահատում ընթացիկ ստուգումների միջոցով՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,
- ինքնուրույն աշխատանքների (անհատական առաջադրանքներ) հաշվառում և գնահատում առավելագույնը գումարային 20 միավոր,
- դասընթացի ենթաբաժինների և ծրագրով նախատեսված այլ առաջադրանքների կատարման և յուրացման ընթացիկ ստուգում և գնահատում կիսամյակի ընթացքում (ընթացիկ քննություններ կամ ստուգարքներ)՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,
- ստուգման արդյունքների ամփոփում գնահատման նշված բաղադրիչների արդյունքների հիման վրա և դասընթացի արդյունարար գնահատականի ձևավորում՝ առավելագույնը գումարային 100 միավոր։

12.3. Ուսանողների գիտելիքների ստուգում.

Ստուգարքով ամփոփվող դասընթացն ավարտվում է կիսամյակի 2 ընթացիկ ստուգումների միջոցով և մյուս բաղադրիչների գնահատումների արդյունքներով:

a. Գնահատման չափանիշները[10].

[9] «Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան պետական համալսարան» հիմնադրամի ուսանողների գիտելիքների ստուգման, գնահատման և հաշվառման կանոնակարգ» (ընդունված ՎՊՀ-ի գիտական խորհրդի կողմից 30.062022թ.),

[10] Լրացվում է ըստ ամբիոնի /դասախոսի որոշման

Դասընթացի կրթական վերջնարդյունքներին հասնելու ընթացքի գնահատում՝

2. Մասնակցությունը գործնական, լաբորատոր աշխատանքներին (գումարային 40միավոր)

- Գնահատման մեթոդը՝
  - Նյութի գիտական, համակարգված ձևակերպում,
  - Ինքնուրույն եզրահանգումներ, սեփական տեսակետի ներկայացում,
  - Նյութը ներկայացնելիս երկու և ավելի գիտական աղբյուրների օգտագործում,
  - Գրաֆիկական պատկերների, աղյուսակների, տեսաներկայացման առկայություն:

3. Ինքնուրույն աշխատանքներ(ընդհանուր գնահատականի 20%-ը գումարային 20միավոր)

- Գնահատման մեթոդը՝
  - Ստեղծագործական մոտեցման առկայություն,
  - Հետազոտական աշխատանքի առկայություն,
  - Ինքնուրույն դատողություններ,
  - Առաջարկություններ:

5. Քննություն (ընդհանուր գնահատականի 40%-ը, կամ 40 միավոր, երկու ընթացիկ քննությունների գումարային արժեք)

- Ստուգման ձևը և գնահատման մեթոդը՝

- հարցաշարային ընթացիկ բանավոր քննություն:

- Գնահատման չափանիշները՝

- պատասխանել 4 հարցերին /յուրաքանչյուր հարցը 5 միավոր/, վաստակել 20 միավոր:

8 միավոր վաստակելու դեպքում ստանում է դրական գնահատական:

«ՎԱՆԱՁՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ»
ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ՆԿԱՐԱԳԻՐ

Մասնագիտություն՝ **011301.00. 6 ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ**
/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/

Կրթական ծրագիր՝ **011301.03.6 ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ**

/դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/

Որակավորման աստիճան՝ __ մանկավարժության բակալավր ____
/բակալավր, մագիստրատուրա/

Վանաձոր 2024

<table>
<tr><td>Դասընթացի թվանիշը, անվանումը</td><td colspan="4">ՄՀ/բ-066 Սոցիալական աշխատանքի մեթոդների պրակտիկում</td></tr>
<tr><td>Դասընթացին հատկացվող կրեդիտը</td><td colspan="4">5 կրեդիտ</td></tr>
<tr><td>Ուսումնառության տարի / կիսամյակ</td><td colspan="4">3-րդ կուրս, 6-րդ կիսամյակ</td></tr>
<tr><td rowspan="6">Ժամերի բաշխումը</td><td rowspan="4">Լսարանային</td><td rowspan="4">18</td><td>Դասախոսություն</td><td>8</td></tr>
<tr><td>Սեմինար</td><td></td></tr>
<tr><td>Լաբորատոր աշխատանք</td><td></td></tr>
<tr><td>Գործնական աշխատանք</td><td>10</td></tr>
<tr><td>Ինքնուրույն</td><td colspan="3">132</td></tr>
<tr><td>Ընդամենը</td><td colspan="3">150</td></tr>
<tr><td>Ստուգման ձևը</td><td colspan="4">Քննություն</td></tr>
<tr><td>Դասընթացի նպատակը</td><td colspan="4">«Սոցիալական աշխատանքի մեթոդների պրակտիկում» առարկայի նպատակն է ապահովել ուսանողներին այն մասնագիտական գիտելիքներով, հմտություններով և կարողություններով, որոնք անհրաժեշտ են բնակչության տարբեր խոցելի խմբերի հետ պրոֆեսիոնալ սոցիալ-մանկավարժական աշխատանքի իրականացման ընթացքում:</td></tr>
<tr><td>Դասընթացի վերջնարդյունքները</td><td colspan="4">Դասընթացը ձևավորում է կրթական ծրագրի հետևյալ վերջնարդյունք(ներ)ը.

Գիտելիք

• Տիրապետում է խոցելի խմբերի հետ իրականացվող սոցիալական աշխատանքի խնդիրներին, մեթոդներին, տեխնոլոգիաներին:

• Ունի անհրաժեշտ գիտելիքներ բնակչության խոցելի խմբերի զարգացման առանձնահատկությունների վերաբերյալ:

• Ունի անրաժեշտ գիտելիքներ ռիսկի խմբերի հետ տարվող սոցիալական աշխատանքի վերաբերյալ:

• Տիրապետում է խոցելի խմբերի հետ տարվող սոցիալական աշխատանքի սոցիալ-մանկավարժական տեխնոլոգիաներին</td></tr>
</table>

	Հմտություն • Կարողանում է ցուցաբերել սոցիալ-հոգեբանական օգնություն • Ճիշտ է պլանավորում և կազմակերպում ծառայության աշխատանքը • Յուրացված գիտելիքը տրամաբանորեն եւ հետեւողականորեն ներկայացնելու, • Առարկայի մեթոդները եւ տեխնոլոգիաները ճիշտ օգտագործելու, *Կարողություն* • Կարողանում է ապահովել սոցիալական պաշտպանություն, օգնություն և աջակցում, ինչպես նաև տրամադրել սոցիալական ծառայություններ խոցելի խմբերի երեխաներին և հաշմանդամներին: • Կարողանում է օգնել այցելուին՝ ներգրավելով համապատասխան մասնագետների, մոբիլիզացնելով սեփական ներուժը, ինչպես նաև այցելուի ֆիզիկական, հոգեբանական և սոցիալական: • Ճիշտ է պլանավորում և կազմակերպում ծառայության աշխատանքը: • Յուրացված գիտելիքը տրամաբանորեն եւ հետեւողականորեն ներկայացնելու, • Առարկայի մեթոդները եւ տեխնոլոգիաները ճիշտ օգտագործելու, • Տվյալ առարկայական ոլորտում հետազոտությունների արդյունքները գնահատելու կարողություններ:
Դասընթացի բովանդակությունը	**1. Հետազոտությունների դերը եվ տեղը սոցիալական աշխատանքում:** **2. Փաստաթղթերի վերլուծություն** **3. Որակական հարցազրույցի մեթոդ** **4. Հարցում, անկետավորում** **5. Դեպքի հետազոտական մեթոդաբանություն**
Գնահատման մեթոդները և չափանիշները	Դասընթացի կրթական վերջնարդյունքներին հասնելու ընթացքի գնահատում՝ 2. Մասնակցությունը գործնական, լաբորատոր աշխատանքներին (գումարային 40 միավոր) ▪ Գնահատման մեթոդը՝ - Նյութի գիտական, համակարգված ձևակերպում, - Ինքնուրույն եզրահանգումներ, սեփական տեսակետի ներկայացում, - Նյութը ներկայացնելիս երկու և ավելի գիտական աղբյուրների օգտագործում, - Գրաֆիկական պատկերների, աղյուսակների, տեսաներկայացման առկայություն: 3. Ինքնուրույն աշխատանքներ (ընդհանուր գնահատականի 20%-ը գումարային 20միավոր)

	▪ Գնահատման մեթոդը՝ - Ստեղծագործական մոտեցման առկայություն, - Հետազոտական աշխատանքի առկայություն, - Ինքնուրույն դատողություններ, - Առաջարկություններ։ 5. Քննություն (ընդհանուր գնահատականի 40%-ը, կամ 40 միավոր, երկու ընթացիկ քննությունների գումարային արժեք) ▪ Ստուգման ձևը և գնահատման մեթոդը՝ - հարցաշարային ընթացիկ բանավոր քննություն։ ▪ Գնահատման չափանիշները՝ - պատասխանել 4 հարցերին, յուրաքանչյուր հարցը 5 միավոր և վաստակել 20 միավոր։ 8 միավոր վաստակելու դեպքում ստանում է դրական գնահատական։
Գրականություն	**Պարտադիր** 33. Формасова, Г. С. Методы социальной работы с детьми и семьями группы риска [Электронный ресурс] / Г. С. Формасова. - М.: Лаборатория книги, 2010. - 57 с. - . Режим доступа: http://www.biblioclub.ru/index.php?page=book&id=88259 34. Холостова, Е. И. Социальная работа с дезадаптированными детьми [Электронный ресурс] : учебное пособие / Е. И. Холостова. - М.: Дашков и Ко, 2012. - 271 с. - 978-5-394-01655-4. Режим доступа: http://www.biblioclub.ru/index.php?page=book&id=112233 35. Мардахаев Л.В. Социальная педагогика.- М.: Гардарики , 2011 **Լրացուցիչ-** 36. Акатов Л.И. Социальная реабилитация детей с ограниченными возможностями здоровья. Психологические основы: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. - 368 с. 37. Аксенова Л.И. Правовые основы специального образования и социальной защиты детей с отклонениями в развитии. // Дефектология. - 1997. - №1. 38. Дементьева И.Ф. Негативные факторы воспитания детей в неполной семье // Социологические исследования, 2001 г., №11 39. Крайг Г. Психология развития / Крайг Г., Бокум Д. – СПб.: Питер, 2006 г. 40. Медведева Г.П. Этика социальной работы: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Гуманит. изд. центр

ВЛАДОС, 2009 г. – 208 с.
41. Методика и технологии работы социального педагога: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений /Б.Н. Алмазов, М.А. Беляева, Н.Н. Бессонова и др.; Под ред. М.А. Галагузовой, Л.В. Мардахаева. – М.: «Академия», 2007 г. – 192 с.
42. Нарыкова И.Н., Волохова А.Е. Групповые формы работы с семьей и детьми как одно из направлений деятельности центра // Работник социальной службы. – 2001 г. – №1. – 78–82 с.
43. Николаева Я.Г. Воспитание ребенка в неполной семье: организация педагогической и социальной помощи неполным семьям: пособие для психологов и педагогов / Я.Г. Николаева. – М: Владос, 2006 г.
44. Павленок П.Д. Технологии социальной работы в различных сферах жизнедеятельности: учебное пособие / П.Д. Павленок. – М.: «Дашков и Ко», 2004 г.
45. Психология социальной работы / О.Н. Александрова, О.Н. Боголюбова, Н.Л. Васильева и др.; Под общ. ред. М.А. Гулиной. – СПб.: Питер, 2007 г. – 352 с.: ил.
46. Сорочинская Т.В., Арсенова Л.А. “Особый" ребенок в центре внимания. // Коррекционная педагогика. - 2006. - № 5, с.68 - 70.
47. Акатов Л.И. Социальная реабилитация детей с ограниченными возможностями здоровья. Психологические основы: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003, с.59 - 65, 138 - 153.
48. Басов И.Ф. Основы социальной работы. - М.: Издательский центр “Академия”, 2004, с.162 - 185, 208.
49. Зубкова Т.Е. Организация и содержание работы по социальной защите женщин, детей, семей. - М.: Издательский центр “Академия”, 2003, с.152 - 156, 206 - 213.
50. Концептуальные основы государственной политики по социальной интеграции детей с ограниченными возможностями. // Отечественный журнал социальной работы. - 2006. - № 3, с.11 - 16.
51. Маллер А.Р. Социальное воспитание и обучения детей с отклонениями в развитии. - Москва, 2000
52. Боровая Л.П. Социально-психологическая помощь семьям, имеющих тяжело больных детей. // Социально-педагогическая работа. - 1998. - №6. - С.59
53. Маллер А.Р. Ребенок с ограниченными возможностями: Книга для родителей. М.: Педагогика - Пресс, 1996. - 80 с.
54. Мастюкова Е.М., Московкина А.Г. Они ждут нашей помощи. М.: Педагогика, 1991. - 160 с.
55. Медицинская, социальная, профессиональная реабилитация

	больных и инвалидов: Материалы международной научно-практической конференции 29 - 31 октября 1996 г. Под редакцией Э.И. Збровского, 1998. - 352с. 56. Новые реабилитационные технологии социальной адаптации и интеграции детей с ограниченными возможностями здоровья: /Под ред.В.А. Бронникова, А.С. Сунцовой / ГОУ ВПО "УдГУ". Ижевск, 2010. - 238 с. 57. Основы социальной работы: Учебник. Под редакцией П.Д. Павленок. М.: ИНФРА - М, 1998. - 368 с. 58. Питерси М., Трилор Р. Программа ранней помощи детям с отклонениями в развитии "Маленькие ступеньки". Мн.: Издательство БелАПДИ, 1999. - 150 с. 59. Первый периодический доклад по осуществлению положений Конвенции ООН о правах ребенка. // Образование и воспитание. - 1999. - №6. - С.3-45. 60. Репринцева Г.И. Игротерапия как метод психологической реабилитации детей с ограниченными возможностями. // Вестник психосоциальной и коррекционно-реабилитационной работы. - 1997. - №1. - С.52-61. 61. Российская энциклопедия социальной работы. Т.1. Под ред.А.И. Панова, Е.И. Холостовой. М.: Институт социальной работы, 1997. - 364 с. 62. Смирнова Е.Р. Толерантность как принцип отношения к детям с ограниченными возможностями. // Вестник психосоциальной и коррекционно-реабилитационной работы. - 1997. - №2. - С.51-56. 63. Социальная работа с инвалидами: Настольная книга специалиста. Под. Ред.Е.М. Холостовой. М.: Институт социальной работы, 1996. - 210 с. 64. Целок Д.В. Программа "Инклюжен": Новая модель социализации инвалидов в учебных заведениях США // Дефектология. - 1996. - С.106-111.